

JESPER GLANS

ORGEL

Debutkoncert

Onsdag 16. september 2020 kl. 19.30
Helligaandskirken,
Niels Hemmingsens Gade 5

DET KONGELIGE
DANSKE
MUSIKKONSERVATORIUM

PROGRAM

Hilding Rosenberg: Toccata (1952)
(1892-1985)

Johann Sebastian Bach: Einige Canonische Veränderungen über das
(1685-1750) Weihnachtslied: *Vom himmel hoch da komm' ich her*
BWV 769 (1746-47)
Canon all' Ottava
Canon alla Quinta
Canon alla Settima
Canon all' Ottava per augmentationem
Canon all rovescio

Otto Olsson: Fra Drei Etüden op. 45 (1911)
(1879-1964) Berceuse
Sestetto

Max Reger: Fantasie über den Choral *Wie schön leucht'*
(1873-1916) *uns der Morgenstern* op. 40 nr. 1 (1899)

KORT PAUSE

Publikum bedes blive siddende
/please remain seated

Staffan Storm: Autumn sonata (2020) uropførelse
(f. 1964) Variations on *Rosa, rorans bonitatem*

Marcel Dupré: Evocation op. 37 (1941)
(1886-1971) *poème symphonique pour orgue*
I Moderato
II Adagio con tenerezza
III Allegro decioso

JESPER GLANS (f. 1994) är tidigare utbildad vid musikhögskolan i Malmö och har därifrån både en kandidatutbildning i kyrkomusik samt en masterexamen i orgelspel med Anders Johnsson som orgellärare. Därefter har han, sedan 2018, studerat i solistklassen vid Det Kongelige Danske Musikkonservatorium för Professor Hans Fagius.

År 2019 mottog Jesper stipendium från Kungliga Musikaliska Akademien.

Under åren har han deltagit i ett antal mästartkurser för bland andra Leo van Doeselaar, Oliver Latry och Ludger Lohmann.

Sedan 2016 är han verksam som organist i S:t Andreas kyrka i Malmö.

HILDING ROSENBERG föddes den 21 juni 1892 och växte upp i Bosjökloster i Höörs kommun i Skåne. Han räknas till en av de viktigaste svenska tonsättarna inom den tidiga modernismen och han satte en stark prägel på den nya musikens utveckling. Inte minst blev Rosenberg en högaktad lärare för kommande generationers tonsättare och han var även en förebild för den så kallade *måndagsgruppen* i Sverige under mitten av 1940-talet.

Rosenbergs verklista är omfattande och innehåller bland annat pianomusik, sånger, stråkkvartetter, orgelmusik och åtta symfonier. För orgel finns ett antal verk, där *Fantasia e fuga* (1941) nog är det mest kända. Den toccata jag skall spela är hämtad ur hans största orgelstycke *Toccat, aria pastorale, ciaccona* (1952), i sin helhet är detta stycke nära 30 minuter långt. Strukturmässigt märker man att Rosenberg har inspirerats av barockmästarnas toccator och inte minst kan man associera till Dieterich Buxtehude. Något som är vanligt i en barocktoccata är att fria partier varvas med mer strikta imitativa partier och detta tycks Rosenberg ha tagit fasta på. Verket inleds med ett virtuost manualsolo som med accelererande rytmer ger en känsla av frihet och improvisation. Toccatan innehåller också flera pedalsolon. Tonspråket i detta stycke kan nog karaktäriseras som en personlig men också tidstypisk modernistisk nysaklighet. I förordet till den första utgåvan av stycket från 1954 finns beskrivet att klang och registrering från de svenska äldre orglarna har föresvävat tonsättaren vid komponerandet. Tanken är nog att detta stycke företrädesvis skall registreras med utgångspunkt från barock- och orgelrörelseklanger.

Stycket uruppfördes av orgelprofessor Alf Linder vid tonsättarens 60-årsdag på den stora Marcussen & Søn-orgeln byggd 1949 i Oscarskyrkan i Stockholm.

1746-47 komponerade **JOHANN SEBASTIAN BACH** de fem variationerna över koralen *Vom Himmel hoch da komm' ich her*. Alla variationer innehåller olika typer av kanon, det vill säga att en stämma härmar en annan. Detta bidrar inte bara till att det är svårt att spela, utan stycket är också komplicerat rent kompositionsmässigt och musikteoretiskt. Musiken skrevs till följd av att Bach skulle bli medlem av det musikvetenskapliga sällskapet *Societät der musicalischen Wissenschaft*, vars syfte var att studera avancerad kontrapunkt. Den första variationen är trestämmig och har kanon i oktaven mellan höger och vänster hand. I pedalen spelas koralens melodi. Variationen inleds med sextondelsrörelser som går nedåt. Detta kan förmodas symbolisera julens mysterium, att Guds son stiger ned till jorden som ett barn. Den andra variationen spelas på två av orgelns vackra 4-fotsflöjter. Här är det återigen kanon mellan höger och vänster hand, men denna gång på kvintavstämning istället för oktav, som i den tidigare variationen. Den tredje variationen har kanon mellan vänster hand och pedal och dessa stämmor innehåller fragment av koralmelodin. I högerhand spelas två olika stämmor, där sopranstämman utgör koralmelodin i långa notvärden, medan altstämman är mer lekfull och improviserad till sin karaktär. Den fjärde variationen är kanske den som är mest avancerad rent kompositionstekniskt, men samtidigt är den mycket lekfull. I pedalen hörs koralens tema med långa notvärden. Höger hand och vänster hand spelar kanon med augmentation, det vill säga att höger hand spelar sin stämma i dubbla notvärdet mot vad vänster hand gör. Den femte och sista variationen inleds med kanon mellan höger och vänster hand. Pedalen ackompanjerar detta med åttondelsrörelser. Denna kanon är komponerad med temat i original och inversion (spegelvändning) om varandra. När den ena stämman går uppåt så går den andra nedåt, detta gäller även alla ornament och drillar. I mitten av stycken kommer koralens tema i pedalen och höger hand byter rytmik till snabba sextondelsrörelser. Hela stycket avslutas i en stor bred plenumklang.

OTTO OLSSON var en svensk tonsättare, professor och organist i Gustav Vasa kyrka i Stockholm. Han har komponerat mycket fin romantisk musik, inte minst för orgel och kör. Den mesta kända tonsättningen av Olsson är förmodligen sången *Advent* för kör och orgel, som i Sverige brukar sjungas i kyrkorna på första söndagen i advent.

Otto Olsson gav ut ett flertal orgelstycken på det engelska förlaget *Augener Limited*, bland annat samlingen *Drei Etüden*, op. 45 komponerade 1911. Alla tre etyden innehåller en inkomponerad spelteknisk svårighet och jag kommer

att framföra två av dem. Det första stycket heter *Berceuse*, vilket betyder vaggång. Kompositionen är uppbyggd på det sättet att organisten skall spela med båda händerna på två manualer samtidigt, ackompanjemanget spelas på svällverket och melodin spelas med tummarna på manualen under.

Styckets titel är mycket målande för det musikaliska innehållet, då ackompanjemangsstämmorna rakt igenom utgörs av vaggande rörelser. Till detta spelas en solo-melodi, först på en stråkstämman, sedan på en flöjt och slutligen återkommer stråkstämman. Den andra etyden heter *Sestetto* och är tänkt att efterlikna en stråksexett. Således spelas två stämmor i höger hand, två stämmor i vänster hand och två stämmor i pedalen. Detta är en övning i att spela dubbelpedal. Stycket inbjuder till en variationsrik registrering och vi får lyssna till både stråkar, oboesolo och orgelns båda svävande stämmor.

MAX REGER var en tysk tonsättare och professor i komposition i Leipzig. Han skrev många orgelverk, dock utgör dessa bara en bråkdel av allt han komponerade. Reger förknippas ofta med överdrivna spelplanvisningar och notpapper som är fullständigt svarta av noter. Hans musik kan beskrivas som traditionell till formen, men mer framtidsblickande i harmoniken – musiken drar ibland nästan åt det avantgardistiska hållet. Regers musik är ofta väldigt polyfon och han skriver gärna i former som kanon och fuga. Detta är förstas med stor inspiration av Johan Sebastian Bach, kontrapunktens mästare. Reger högaktade och inspirerades i sin musik av Bach. Han komponerade ett stort orgelverk över B-A-C-H och arrangerade även flera av Bachs verk för andra besättningar.

År 1899 skrev Reger *Zwei Choralphantasien* op. 40 där fantasin över *Wie schön leucht' uns der Morgenstern* ingår. Reger har komponerat ett flertal koralfantasier och den andra stora samlingen, *Drei Choralphantasien* op. 52, skrevs 1900. Den komponerades på endast tio dagar, något som visar vilken enorm produktivitet Reger hade i sitt skapande. Hans koralfantasier är likartat uppbyggda. Musiken börjar ofta med ett antal variationer över koralens tema. Reger inspireras gärna av koralens text, vilket gör att varje vers får sin egen karaktär. I noterna står den tyska texten under koralmelodin och på ett mycket fascinerande sätt gestaltar han koralens text i musiken. Det hela avslutas med en dubbelfuga där koralens tema varvas med ett av Reger själv komponerat tema. Den form som Reger använder i dessa koralfantasier har han själv inte kommit på. Inspirationen kommer från den tyske tonsättaren Heinrich Reimann som också skrivit en fantasi över samma koral, ett verk vars form Reger tycks ha studerat väldigt noggrant.

STAFFAN STORM är en svensk tonsättare samt professor i komposition vid musikhögskolan i Malmö. Han har en omfattande verkförteckning bakom sig i vilken man

finner allt från soloverk, musik för kammarensembler i olika konstellationer till orkesterverk och elektroakustisk musik. Under senare år har orgel- och vokalmusik kommit att inta en central plats i hans produktion. Under 2019 uruppfördes Storms symfoni *The Persistence of Memory* av Malmö symfoniorkester.

Det nykomponerade stycket *Autumn sonata* bygger på den gregorianska Birgittahymnen *Rosa, rorans bonitatem*. Här följer första versen i svensk översättning:

*Ros, med dagg av idel godhet,
stjärna, skimrande av klarhet,
o Birgitta, Nådens kär!
Skänk med daggen Himlens kärlek,
några stänk av Livets renhet in i denna tårevärld.* (Översättning Bo Setterlind)

Hymnen skrevs av Linköpingsbiskopen Nils Hermansson strax efter den Heliga Birgittas död 1373, och sången ingår i hans Birgittaofficium.

I komponerandet har Storm tagit fast på den gregorianska melodins speciella modalitet och typiska melodiska rörelser. Gregorianiken har också haft inverkan på rytmiken. På flera ställen blandas stortrioler med åttondelsrytm, och detta används för att efterlikna den gregorianska sångens rytmiska frihet och elasticitet. Den liturgiska sångens renhet blandas med Staffans Storms suggestiva och kromatiska harmoniska förlopp och detta bildar tillsammans en mystisk klangvärld.

Stycket är uppbyggt av olika variationer över det tidigare nämnda temat. Dessa variationer är inte tydligt avgränsade från varandra utan övergår i varandra i ett flöde. Täta klanger blandas med udda sammansatta notvärden och mot slutet av stycket spelas en toccata där händerna upprepar varandra i kanonform medan cantus firmus spelas i

137 Rosa, rorans bonitatem

S:ta Birgitta

Ro - sa, ro - rans bo - ni - tá - tem,
stel - la, stil - lans cla - ri - tá - tem, Bir - git - ta,
vas grá - ti - æ. Ro - ra cæ - li pi - e -
tá - tem, stil - la vi - tæ pu - ri - tá - tem
in val - lem mi - sé - ri - æ.

Fra den katolske salmebog "Cecilia" (Sverige)

pedalen med långa notvärden. Orgeln får slutligen blomma ut med hela sin kraft för att sedan gå tillbaka och avsluta i en svag svävande klang.

MARCEL DUPRÉ var en fransk tonsättare, professor och organist i Saint-Sulpice-kyrkan i Paris. Som organist var han enormt skicklig och gjorde många internationella turnéer som solist. År 1920 spelade han, i en serie om tio konserter, alla Johan Sebastian Bachs orgelverk utantill. Han var också särskilt tongivande som lärare och har på ett mycket påtagligt sätt påverkat den moderna orgeltekniken, detta kan vara en förklaring till att hans orgelverk är mycket speltekniskt krävande.

År 1941 skrev han ett stort symfoniskt poem för orgel, det tresatsiga verket *Evocation*. Stycket är tillägnat minnet hans far, Albert Dupré, som var organist i kyrkan Saint-Ouen i Rouen. Det är också en hyllning till kyrkans orgel, ett stort fyrmanualigt instrument från 1890 av orgelbyggaren Aristide Cavallé-Coll. *Evocation* är ett stycke som är väldigt mörkt till sin karaktär. Förklaringen kanske ligger i att det är komponerat mitt under andra världskriget.

Första satsen har en ödesmättad karaktär och är väldigt variationsrik både i dynamik och i tempo. Musiken bygger huvudsakligen på två teman, det ena temat presenteras alldeles i början och är ett kärvt och kromatiskt tema, och det andra temat är mer sångbart och lyriskt och presenteras först på en trumpetstämma.

Dupré har i *Evocation* experimenterat mycket med registreringen och vi får i styckets inledning lyssna till en suggestiv klang med 16-fot, 2 2/3-fot, 2-fot i höger hand.

Andra satsen är klangligt rik och lyrisk. Här finns många vackra harmonier och registreringen är symfoniskt utarbetad – den skall till stora delar efterlikna en stråkorkester. Förmodligen kommer den klangliga inspirationen i denna sats från de amerikanska orglar han mötte på sina turnéer till USA. Till exempel kopplar han samman *Voix céleste* och *Unda Maris* för att få en stor svävande stråkklang, vilket är vanligt förekommande i amerikansk registreringpraxis. Tonspråket är kromatiskt och kärvt, men ibland ger det en drömsk och meditativ känsla.

I mitten av satsen finner vi ett udda parti både musikaliskt och klangligt. Höger och vänsterhand spelar arpeggio-passager medan pedalen ligger på långa fyrstämmiga ackord. Högerhandens registrering är *Vox humana* med tremulant, vänsterhandens är 16-fot plus 8-fot och pedalen spelas med enbart 8-fot.

Finalsatsen är en dramatisk sats med långa kraftiga partier och musiken karaktäriseras av staccatofigurer som spelas med tutti-klang. Satsen innehåller flera mellanpartier som ger återblickar från de tidigare satserna. Här får vi återigen höra det lyriska temat från sats I, samt arpeggiopartiet från sats II. Det är lite som att drömma sig tillbaka för att sedan fortsätta i nuet. Det hela avslutas med några tunga triumferande ackord i strålände C-dur.

Jesper Glans

**DET KONGELIGE
DANSKE
MUSIKKONSERVATORIUM**

Rosenørns Allé 22
1970 Frederiksberg C
Tlf.: +45 7226 7226
dkdm@dkdm.dk
www.dkdm.dk